

TÜRÜK

2026, Yıl/Year: 14, Sayı/Issue: 45, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 23.03.2026

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 20.06.2026

Sayfa / Page: 74-78

Book Review and Evaluation / Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme

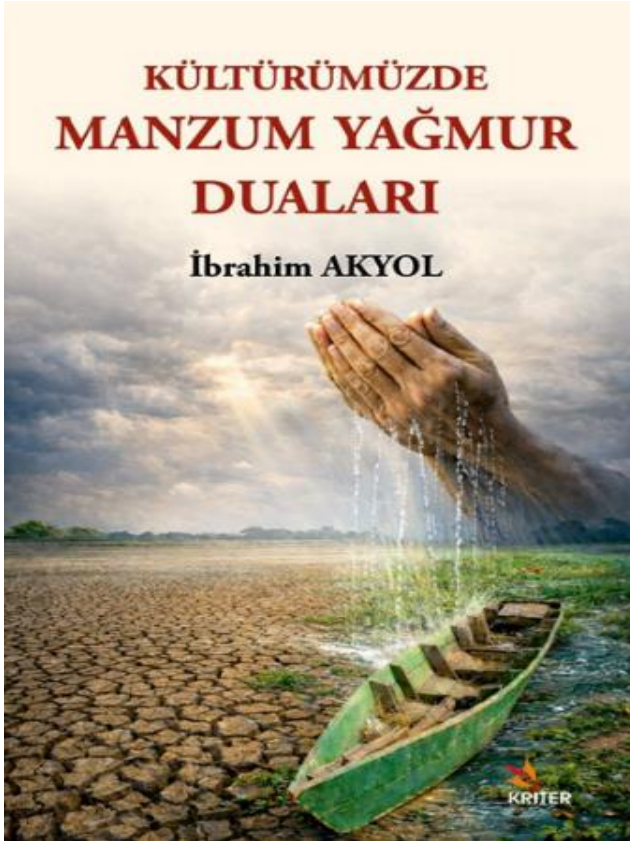
Yazar / Writer:

Asuman Aydın

Millî Eğitim Bakanlığı, Kastamonu Merkez Şehit Bülent Gider Ortaokulu,
Türkçe Öğretmeni,

asuman_aydin@hotmail.com

**AKYOL, İbrahim (2025). Kültürümüzde
Manzum Yağmur Duaları, Kriter
Yayınları, İstanbul, 87 s. ISBN: 978-625-
8535-20-4**

Giriş

Yaşamın temel kaynağı olan su; insanlık tarihi boyunca bolluk, bereket ve sürekliliğin en önemli sembolü olmuştur. Birçok inanç sisteminde yağmur, ilahî rahmetin göstergesi olarak değerlendirilirken kuraklık ise genellikle ilahî bir uyarı ya da ceza şeklinde algılanmıştır. Bu anlayış doğrultusunda, yağmur yağdırmaya yönelik ritüeller oldukça eskilere ve geniş bir coğrafyaya uzanır. Tarımsal faaliyetlerin insan yaşamında ekonomik ve toplumsal açıdan belirleyici bir yere sahip olması da suya duyulan ihtiyaçla birlikte çeşitli inanç ve uygulamaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Mevsimi geldiği hâlde beklenen yağışların gerçekleşmemesi ve yaşanan kuraklık endişesi,

insanları böyle dönemlerde toplu şekilde yağmur duası yapmaya sevk etmiştir. Yağmur duasına İslami terminolojide “istiskâ” denilmektedir. Arapça *saky* kökünden türeyen istiskâ kelimesi, sözlük anlamı itibarıyla “su istemek” anlamına gelmekte; dinî terminolojide ise yağmur yağdırması için

Allah'a belirli bir usulle yapılan dua anlamında kullanılmaktadır (Baktır 2001: 381).

Türk inanç sistemine ait unsur ve İslami değerlerle şekillenerek günümüze kadar varlığını sürdüren yağmur duası töreni, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde uygulanmaya devam etmektedir. Yağmur yağdırma ritüellerinin uygulanış zamanı için kesin bir tarih söz konusu değildir. Bu törenlerin ne zaman yapılacağına çoğunlukla bölgenin ileri gelenleri, dinî otoriteleri veya yaşlıları karar vermektedir. Genellikle toprağın suya en fazla ihtiyaç duyduğu, mahsulün verimliliğinin yağışa bağlı olduğu dönemlerde beklenen yağmurların yağmaması durumunda yağmur duasına çıkılmaktadır. Uygulama tarihleri ise çoğunlukla nisan ayında başlayıp haziran ayının sonlarına kadar devam eden bir zaman dilimine yayılmaktadır (Aslıhak 2023: 125). Bu ritüellerin yapılma yerleri ise az çok farklılık gösterebilmektedir. Şöyle ki en çok yatır ve türbelerin olduğu mezarlıklar tercih edilirken dağ gibi yüksek yerler, yeşil alanlar, açıklık yerler ve su kenarlarında da bu törenler düzenlenmektedir.

Anadolu'da yağmur duası uygulamaları bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte, bu törenlere çoğunlukla erkekler katılmakta; bunun yanında çocukların da katıldığı görülmektedir. Erkekler tarafından icra edilen yağmur yağdırma ritüellerine, nadir de olsa kadınlar da katılmaktadır. Örnek olarak Kastamonu'da gerçekleştirilen yağmur duası törenlerinde yetim çocukların, dul kadınların ve yaşlı erkeklerin en ön safta yer alarak duaya iştirak ettikleri görülmüştür (Candan 1961: 2342).

Yağmur duasına çıkılmadan önce manevi bir arınma süreci yaşanır. Halkın tövbe istiğfar etmesi, dargınların barıştırılması ve haksız yere alınan şeylerin sahiplerine iade edilmesi istenir. Genellikle üç gün önceden oruç tutulması ve fakirlere sadaka verilmesi tavsiye edilir. Tören için genellikle perşembe veya cuma günleri ile mayıs-haziran ayları tercih edilir. Duaya katılanlar, Allah'ın rahmetine muhtaç olduklarını ve acizliklerini göstermek amacıyla eski, yamalı elbiseler giyerler. Ayrıca, var olan durumun yani kuraklığın tersine dönmesi dileğini sembolize etmek için elbiselerin ters giyilmesi de yaygın bir uygulamadır. Kutsal mekanlar ziyaret edilerek imam önderliğinde iki rekât yağmur namazı kılınır. Dua sırasında eller, avuç içleri yere bakacak şekilde ters çevrilir; bu, yağmurun gökten inişini sembolize eder. Bazen de çok yaygın bir uygulama olarak belirli sayıda küçük taş toplanarak taşların üzerine dualar okunup dil ile ıslatıldıktan sonra bir torba içerisinde akar suya veya kuyuya bırakılır. Yağmur aşırı yağarsa, bu taşların sudan geri çıkarılmasıyla yağışın kesileceğine inanılır. Bazı törenlerde ise dua sonunda veya öncesinde kurbanlar kesilir. Kurban eti ve toplanan malzemelerle pişirilen yemekler, tören yerinde topluca yenir ve artanlar yoksullara dağıtılır (Aslıhak 2023: 124-127).

Yağmur duası törenlerinde yapılan dualar çoğunlukla mensur olmakla birlikte manzum dualara da rastlanmaktadır. Bu bağlamda *Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları* adlı eser, unutulmaya yüz tutmuş 16 adet manzum yağmur duasının tespit edilmesi sonucunda Çankırı Karatekin Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında görev yapmakta olan Doç. Dr. İbrahim Akyol tarafından kaleme alınmış ve 2025 yılında Kriter Yayınevinden çıkmıştır. Yazar, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde hâlâ icra edilen ancak hafızalardan silinmeye başlayan manzum yağmur dualarının yok olmasını önlemek amacıyla bu çalışmayı hazırlamıştır.

Eser, beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden önce bir *Ön Söz* yer alır. Sonrasında sırasıyla *Dua Nedir* (s. 11-24), *Yağmur Duası Törenleri* (s. 25-27), *Yağmur Dualarının Şekil ve Metin Özellikleri* (s. 29-33), *Netice* (s. 35), *Manzum Yağmur Duaları Metinleri* (s. 39-76) bölümleri yer alır. Kitapta bunların haricinde *Kaynakça*, *Dizin*, *Ekler* kısmı da bulunmaktadır.

Eserin *Ön Söz* 'ünde yazar, suyun tüm inanç ve kültürlerde hayatın sürekliliği ile bereketin en temel simgesi olduğunu, kuraklığın ise tarih boyunca ilahi bir ceza ya da imtihan olarak kabul edildiğini belirtmektedir. İnsanlık tarihi kadar eski olan yağmur duası ritüellerinin İslamiyet ile birleşerek Hz. Peygamber'in sünneti çerçevesinde Anadolu'da geniş bir coğrafyaya yayıldığını ifade eder. Yazar, çocukluğunda bizzat tanıklık ettiği bu zengin sözlü geleneğin günümüzde hızla unutulmaya yüz tuttuğunu fark ederek bu kültürel mirası kayıt altına almayı ve gelecek nesillere aktarmayı hedeflemiştir. Saha araştırmaları sonucunda derlenen 16 farklı manzum metnin, edebi ve teknik açıdan bazı zayıflıkları olsa da halk bilimi ve kültür tarihi açısından paha biçilemez değerde olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak yazar, bu duaların sadece kuru birer metin değil, toplu halde ve belirli ezgilerle okunarak halkın manevi dünyasını ve Yaratıcı ile olan bağını güçlendiren canlı birer kültürel unsur olduğunu dile getirmektedir (Akyol 2025: 7-8).

Kitabın birinci bölümü *Dua Nedir* başlığı ile başlar. Bu bölümde yazar, öncelikle dua kavramının anlam alanı ve tarihsel kökeni üzerinde durmuştur. Duanın Arapça kökenli bir kelime olduğu, sözlük anlamı itibarıyla çağırma, isteme, niyazda bulunma ve yardım talep etme gibi anlamlar taşıdığı ifade edilmiştir. İslâmî terminoloji içerisinde ise dua, kulun aczini ve ihtiyaç hâlini fark ederek bütün benliğiyle Allah'a yönelmesi, ondan yardım ve lütuf talebinde bulunması şeklinde ele alınmıştır. Yazar ayrıca duanın yalnızca dinî bir ibadet olmadığını, aynı zamanda insanın zor zamanlarda sığındığı ruhsal ve manevi bir dayanak olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda dua, insan ile yaratıcı arasında doğrudan kurulan manevi bir iletişim yolu olarak değerlendirilmiş; psikolojik açıdan ise bireyin çaresizlik, korku ve beklenti anlarında başvurduğu bir iç huzur mekanizması şeklinde yorumlanmıştır. Bunun yanında Türk kültüründe dua geleneğinin tarihsel ve edebî gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Eski Türkçede dua kavramının *alkış* kelimesiyle karşılandığı, bu kullanımın hayır dua etme ve övme anlamlarını içerdiği ifade edilmiştir. Yazar, Türklerin İslamiyet öncesinden başlayarak İslamiyet sonrasında da dua geleneğini zenginleştirerek sürdürdüğünü; özellikle halk, tekke ve divan edebiyatında dua içerikli manzum ve mensur eserlerin önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Bu çerçevede münâcât, niyaznâme, tevbenâme ve manzum duaların yalnızca bireysel bir yakarış değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı ve ortak inanç dünyasını yansıtan edebî ürünler olduğu üzerinde durmuştur. Özellikle manzum yağmur dualarının, bireysel olmaktan ziyade bütün toplumu ve hatta tüm canlıları kuşatan ortak dua metinleri niteliği taşıdığını vurgulamıştır.

Yazar, Türk kültür ve edebiyatında dua geleneğinin tarihsel gelişimine de değinmiş; bu geleneğin köklerinin İslamiyet öncesi döneme kadar uzandığını vurgulamıştır. Uygur dönemine ait dua ve ilahiler ile Aprın Çor Tigin'in medhiyesi ve "Tan Tanrı" ilahisi, bu geleneğin Türk dilindeki ilk örnekleri arasında gösterilmiştir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte dua geleneğinin hem dinî hem de edebî açıdan zenginleştiği; *Dede Korkut Hikâyeleri*, *Kutadgu Bilig*, *Divan-ı Hikmet* ve daha sonraki dönemlerde gelişen münâcât, niyaznâme ve tevbenâme gibi türlerin manzum duaları besleyen temel kaynaklar arasında yer aldığı belirtilmiştir. Yazar, bu bölümün sonunda ise manzum

dua geleneğini besleyen başlıca kaynaklar arasında *Muhammediye*, *Mevlid-i Şerif*, *Envârü'l-Âşıkîn*, *Müzekki'n-Nüfûs* ve Yunus Emre'nin şiirlerini göstermektedir. Özellikle halk arasında yaygın biçimde okunan bu eserlerin, dinî duygunun şiirsel bir dille aktarılmasında ve manzum dua geleneğinin oluşmasında önemli rol oynadığını belirtmiştir. Bu yönüyle manzum yağmur duaları, halkın ortak inanç dünyasını yansıtan edebî metinler olarak değerlendirilmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde *Yağmur Duası Törenleri* başlığı altında yağmur duası törenleri, İslami terminolojide “istiskâ” olarak adlandırılan uygulama çerçevesinde ele alınmakta; kuraklık dönemlerinde yağmur istemek amacıyla gerçekleştirilen bu törenlerin hem dinî hem de kültürel boyutları açıklanmaktadır. Günümüzdeki uygulamalarda İslami ritüellerin yanı sıra eski Türk inançlarından, özellikle Şamanizm'den gelen unsurların da etkisinin sürdürdü vurgulanmaktadır. Törenlerde türbe ve yatır ziyaretleri, toplu namaz ve dualar gibi aşamalar yer almakta; dualar genellikle din görevlileri tarafından okunup halkın “âmin” diyerek katılımıyla icra edilmektedir. Ayrıca bazı bölgelerde bu duaların manzum biçimde söylendiği, özellikle Çankırı, Kayseri, Konya ve Isparta gibi yörelerde farklı örneklerinin bulunduğu belirtilmekte ve kitapta yer verilen 16 adet manzum yağmur duasından bahsedilmektedir. Bu 16 duanın 9'unun Çankırı yöresinde yağmur duası törenlerinde okunduğunu belirten Akyol, manzum yağmur dualarının Anadolu ve Türk dünyasında çok fazla örneği olduğunu söyler.

Kitabın üçüncü bölümünü olan *Yağmur Dualarının Şekil ve Metin Özellikleri* başlığı altında yazar, yayımlanan manzum yağmur dualarının şekil ve muhteva özelliklerini ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Duaların muhammes, müseddes, koşma, murabba ve terci-i bend gibi farklı nazım şekilleriyle yazıldığı; bazılarının ise herhangi bir kalıba dahil edilemediği ifade edilmektedir. Bahsi geçen manzum yağmur duaları vezinleri açısından da değerlendirip bazılarında aruz bazılarında hece ölçüsünün kullanıldığı belirtilmekte, bu manzum dualarda özellikle mütekerrir mısraların sıkça tekrar edilmesine örnekler verilerek ortak bir dua ritmi oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu bölümde Akyol, manzum duaların içeriğinden de bahseder. Günahların itiraf edilerek Allah'a yakarıştta bulunulması, kuraklığın bir ceza olarak görülmesi ve yağmurun ilahî rahmet olarak talep edilmesi bu duaların ana temasını oluşturmaktadır. Son olarak bu manzumelerin hem halk edebiyatı hem de divan edebiyatı geleneğiyle iç içe olduğu, ortak kültürel bir zeminden beslendiği ve bu yönüyle iki edebiyat arasında güçlü bir etkileşim bulunduğu vurgulanmaktadır (Akyol 2025: 33).

Netice kısmında yazar, dua kavramının bireysel ve toplu talepleri ifade eden evrensel bir olgu olduğunu ve bu yönüyle edebiyata da yansıdığı sonucuna ulaşmıştır. Yağmur duası geleneğinin insanlık tarihi kadar eski bir uygulama olduğu, kuraklık dönemlerinde topluca icra edilen bu törenlerin özellikle etkili ve kalıcı bir anlatım aracı olarak zaman zaman manzum biçimde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Anadolu'nun Çankırı, Kayseri, Isparta ve Konya yörelerinden tespit edilen manzum yağmur dualarının büyük ölçüde anonim olduğu, ancak bazı divan şairlerinin de bu türde eserler verdiği ifade edilmektedir. Bu metinlerin hem halk edebiyatı hem de klasik edebiyat geleneğinden beslendiği, aruz ya da hece ölçüsüyle yazıldığından bahsedilmektedir. Akyol, yapılacak yeni saha çalışmalarının Türk dünyasının farklı coğrafyalarında da benzer manzum yağmur duası örneklerinin varlığını ortaya koyabileceğini öngörmektedir (Akyol 2025: 35).

Yazar, tespit ettiği 16 manzum yağmur duasını *Manzum Yağmur Duaları Metinleri* başlığında, kaynak kişilerini de belirterek vermiştir. Metinlerde geçen duaların bazıları dipnotlarla açıklanıp okuyucu için daha anlaşılır hâle getirilmiş ve metinlerin doğru yorumlanmasına katkı sağlanmıştır. En sonda Sezai Karakoç'un *Yağmur Duası* şiirine yer verilip *Kaynakça*, *Dizin*, *Ekler* kısımlarıyla kitap bitirilmiştir.

Şimdiye kadar yağmur dualarıyla ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar içinde en kapsamlı olanı Sabri Koz'un 2007'de yayımlanan *Yağmur Duası* kitabıdır. Bu kitabın dışında farklı yörelerde uygulanan yağmur dualarını ele alan kitap düzeyinde yayımlar, lisans ve doktora tezleri de bulunmaktadır. Lakin manzum yağmur dualarına yönelik şimdiye kadar kitap düzeyinde müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bu konuyla ilgili sadece Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi (1963)" adlı makalesinde ve Ali Rıza Önder "Yağmur Duasından Ana Tanrıçaya (2007)" adlı makalesinde Anadolu yörelerinde okunan birkaç manzum duasından bahsetmektedir. Yazar Akyol ise 2020 yılında yayımlanan "Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları (2020)" makalesinde Çankırı yöresinden tespit ettikleri altı manzum yağmur duasından bahsetmiştir. Bunun dışında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple İbrahim Akyol'un *Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları* kitabı, manzum yağmur dualarını ele alan ilk kitap çalışması olması açısından önemlidir. Hem sözlü kültürümüzün önemli bir unsuru olan manzum yağmur dualarını kayıt altına alması hem de bu metinleri şekil ve içerik bakımından incelemesi açısından dikkat çekici bir çalışmadır. Yazarın saha araştırmalarına dayanan bu çalışma, unutulmaya yüz tutmuş bir geleneği gün yüzüne çıkararak halk bilimi, edebiyat ve kültür tarihi çalışmalarına önemli katkılar sunmaktadır. Bu yönüyle eser hem araştırmacılar hem de Türk kültürüne ilgi duyan okuyucular için başvurulabilecek nitelikli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Kaynaklar

- Acıpayamlı, Orhan (1963). "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi". *Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 3-4, s. 221-250.
- Akyol, İbrahim (2025). *Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları*. İstanbul: Kriter Yay.
- Akyol, İbrahim (2020). "Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 18, s. 268-284.
- Baktır, Mustafa (2001). "İstiskâ". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 23. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 381-383.
- Candan, Mehmet (1961). "Kastamonu'da Yağmur Duası". *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 140, s. 2342.
- Koz, M. Sabri (2007). *Yağmur Duası Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Önder, Ali Rıza (2007). "Yağmur Duasından Ana Tanrıçaya". *Yağmur Duası Kitabı*. Haz. M. Sabri Koz. İstanbul: Kitabevi Yay. 263-266.
- Uğurelli, Tülay Aslıhak (2023). "Anadolu'da Gerçekleştirilen Yağmur Yağdırma Ritüelleri". *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S. 85, s. 120-135.